

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo Udruženja Jugoslov. Učiteljstva — Poverjeništvo Ljubljana.

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

**Uredništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Frančiškanska ul. 6.**

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljke je pošiljati franko.

Učiteljski Tovariš izhaja vsak četrtek pop.
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.

Za neorganizirane 30.— Din, za naročnike v
inozemstvu 40.— Din letno.
Posamezna številka po 1.— Din.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana,
razpise služb je plačati po 75 para za
vsako petit-vrsto. Priloge stanejo poleg
poštne še 25 Din.

Telefon uredništva
štev. 312.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat 75 para
za nadaljnja uvrčenja primeren popust.
Oznanila sprejema upravništvo lista.

Članstvo ljubljanskega Poverjeništva
UJU ima s članarino tudi že plačano
naročnino, torej ni treba članstvu na-
ročnine posebe plačevati.

Naročnino, reklamacije, t. j. vse administrativne
stvari, je pošiljati samo na naslov:

**Upravništvo Učiteljskega Tovariša
v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6./L.**

Poštni čekovni urad št. 11.197.

Reklamacije so proste poštne.

Krivica strokovnemu šolstvu.

Kraljeva uredba o izenačitvi plač nastavnikov srednjih in strok. šol od 27. junija 1921. ali točneje nje uporaba razburja vedno bolj učiteljstvo ne toliko na gimnazijah in realkah, tem bolj pa na strokovnih šolah (obrtnih in trgovskih). Od nekaj je že praksa, da službujejo na teh zavodih poleg akademikov tudi učne moči s srednješolsko oz. specialno izobrazbo, to pa iz enostavnega razloga, ker akademsko izobraženih učnih moči za gotove stroke sploh ni oz. jih v doglednem času tudi ne bo. Prejšnja praksa je torej bila, da so posebno sposobne in izvrstne učne moči sprejemali od zavodov nižjih kategorij in jih po potrebi tudi izobraževali v specialnih kurzih. Te so delo rade prevzemale, ker so imele že apriori tam lepše prejemke ter možnost napredovanja kakor učne moči z akademsko izobrazbo. Gori navedena uredba pa je po mnenju nekaterih to razmerje nenadoma presekala. Opredelila je učiteljstvo v več kategorij, ki imajo različne pravice pri različnih dolžnostih. Pravično bi bilo, če bi se ravnale pravice po dolžnostih, a temu ni tako: kategorije z večji pravici imajo manj dolžnosti in obratno. Držal bi kvečjemu ozir na lažje ali težje delo ter bi bilo mogoče recimo določiti različne kategorije za gotove predmete, ki zahtevajo morebiti manjšo predizobrazbo oz. manjši napor. Že z ozirom na značaj šole je treba kot predmet izločiti vse predmete, ki jih moremo smatrati za »manjvredne«. Takih predmetov seveda ne bode dosti našli: moderna šola priznava n. pr. risanje važnost jez. pouka, o važnosti telovadbe je škoda besed — naj bi se ji dodala še higijena, pa je dovolj snovi za rednega učitelja: strojeopis spada v posebne tečaje, ravno tako lepopisje, če ne obstaja risanje kot predmet (sicer je to del tehničnega risanja); težje je s stenografijo; ker na zahtevo veliko spretnosti in truda poleg lez. izobrazbe, zasluži vsekakor pravice polnovrednega predmeta.

Komur je res za resnični napredek v šoli pri vzgoji in pouku, mora položiti

predvsem temelje za harmonično delo vsega učiteljstva. Popolno izključeno je na to, če obstojalo na istem zavodu različne »kaste« učnih moči ki so ločene pri pravicah in dolžnostih. Slabo razpoloženje ustvarja to med učiteljstvom in slabo tudi med mladino, ki presoja vse razmere s svojega gotovo skrajno, subjektivnega stališča; sami resni vzroki slabših učnih in posebno vzgojnih uspehov.

Razumemo popolnoma stremljenje akademikov, ki hočejo varovati srednje (strokovne) šole pred učnimi močmi z neakademsko izobrazbo. In dokler je še pri nas v veljavi načelo, da velja položeni izpit in ne položeno delo, potem se je težko boriti proti zahtevi, da poučui na srednji šoli le akademsko izobražena moč. Priznamo to, vendar pa ne gre, ker ni akademikov, sprejemati tudi druge in jih na prav nizek način naravnost — izkoristiti. Žal, ne najdemo zato drugega izraza. Take moči ne poučujejo namreč mogoče samo »manjvrednih« predmetov, ampak tudi take, ki bi jih naj akademik: dosežajo vse učne smote, so izvrstno kvalificirane, opravljajo torej popolnoma dela akademikov, zato pa imajo manj prejemkov in več obveznosti. In to je krivica, ki se maščuje. Mislimo, da je pravična pot le taka: ali odstraniti kategorije sploh ter daste vsem enake pravice in obveznosti, ali pa pustite samo eno kategorijo: akademsko. Seveda akademikov ne bo dovolj, ker je vedno manj ljudi, ki bi po dolgoletnem trudopolnem študiju ob grenkem delu hoteli še — stradati, a država bo potem, če ji je za dobrobit strokovnega šolstva, že toliko zboljšala gnotni položaj osebja, da bo poklic vsaj malo mikaven. Ne sme na delati tako, kakor poizkuša mojster, ki neče plačevati dražjih pomočnikov in dela raiši z vajenci. (Primeri je drastični, a ne pove niti vsega: vajenec redno postane pomočnik z vsemi pravicami, po uredbi so pa baie neakademiki nekakšne okamenine.)

Na tako pot morale države ne sme iti. Mislimo, da tudi društvo srednješolskih učiteljev, ki mu gre v takih vprašanjih gotovo tehtna beseda, ne more soglašati s takim načinom izkoriščanja in mora zahtevati, da to nemoralno izkoriščanje od strani države preneha oz. da

ne postane običaj. Je pa to tudi v interesu akademikov samih, kajti če se prične ta praksa uvajati na široko, bodo polagoma izginili s strokovnih šol akademiki, mesta bodo pa zasedle vedno manj kvalificirane — to je seveda cenejša moč. Poznamo štedenje pri šolstvu; šlo bo tudi brez akademikov. S povečini manj usposobljenim učiteljstvom mora logično padati tudi stavljeni cili torej — rakova pot. Ne smemo prezreti tudi, da je že stagnacija sama nazadovanje. Učiteljstvo osnovnih šol se tega dobro zaveda in zahteva zato tudi dostop na vseučilišče.

Če se država oz. stanovska društva odločijo na srednjih (strokovnih) šolah samo za akademike, nimamo nič proti temu, naj se unese to v uredbo in naj se to tudi dosledno izvrši. Manjkalo bo akademikov res, in treba bo obseg pouka skrajšati, a potem se bodo vsaj zganili tisti krogi, ki jim te vrste šolstva prinaša predvsem korist in bodo bolj voljni žrtvovati za šolstvo. Učiteljstvo osnovnih šol gotovo umeva pomen šole, umeva tudi, da je zasilna šola prei ovira nego opora napredku; zato je in bo vedno stalo v boju proti zasilnim šolam. In če smatrajo akademiki svoje neakademike tovariše za manj sposobne, moramo to kot princip gotovo upoštevati z njihovega stališča kot upravičen. Pričakujemo pa od njih, da bodo nastopili proti izkoriščanju nepolno kvalificiranih. Tem je bodisi zapreti vsak dostop ali pa jim je priznati vse pravice.

V Avstriji strokovno šolstvo gotovo ni bilo slabo. Vendar tudi tam ni moglo strok. šolstvo obstajati s samimi akademiki, država je sprejemala tudi druge dobre moči in jim priznala potem tudi vse pravice akademikov. Ali naj naše šolstvo vzdrži s samimi akademiki? Pa to vprašanje naj rešuje strokovno učiteljstvo samo. Nas zanima predvsem kraljeva uredba z dne 27. junija 1921. ki je bila gotovo nujno potrebna, da je prinesla neko enotnost v srednje šolstvo, ki je bilo do takrat nač precejšen konglomerat. Že njen naslov pove vse. Njen namen je bil gotovo, da po možnosti izenači prejemke nastavnikov, ter je v to svrhu razvrstila po takratnih službenih razmerah nastavnike po gotovih vidikih v posamezne kategorije. Uredba more biti pod-

laga za trenutno opredelitev. Izključeno pa je, da bi uredba imela namen petrificirati razmere nastale pri takratni opredelitvi. Ministrstvo prosvete, ki je gotovo odločilno sodelovalo pri sestavi te uredbe, je tudi že na konkretnih slučajih dokazalo, da je tudi na podlagi te uredbe smiselno praks, ki je obstajala v posameznih bivših državah, neakademikom mogoč pristop do pravic akademikov. Samo Ministrstvo za trgovino in industrijo, ki se ravna sicer v šolskih vprašanjih v obče po odločitvah Ministrstva prosvete, vztraja še danes na nerazumljivem naziranj, da je gornja uredba službeno razmerje vsakega nastavnika ustalila enkrat za vselej.

Žalostno pa je, da ima ravno to ministrstvo v svojem področju največ strokovnih šol, kjer trpe posamezni nastavniki vsled krivične interpretacije uredbe ter se jim zapira pot do prejemkov in čina, ki jim ga je dosedanja praksa po službeni pragmatiki vsled njihovega dela in specialnih usposobljenosti zagotavljala. Da bo anahronizem še večji, moramo še povedati, da prejemajo vsled tega, ker so se specializirali v gotovih predmetih (so povečini poleg tega z meščansko šolskim izpitom) danes manjše prejemke, nego njih bivši sošolci, ki so ostali na osnovni šoli.

Nujno pozivamo vse merodajne kroge, da se zavzemaio za pravilno in pravično interpretacijo gor. uredbe. Opozorjamo tudi vse naše poslance, ki jim je na srcu strokovno šolstvo, da zastavijo na merodajnem mestu ves svoj vpliv in odstranijo zle posledice slepega birokratizma.

Iz seje višjega šolskega sveta, z dne 27. aprila.

Mladina in gledališče.

Viš. š. nadz. Poljanec je poročal o sklepih tozadevne ankete. Anketa je sklenila, da bo na oznanilih predstav, ki niso primerne za mladino, vselej pripomnila: »Za mladino neprimerno.« K takim predstavam se ne bo puščala mladina do 18. leta. Vselej bodo o takih predstavah obveščena ravnateljstva in policija. Za iz-

men sem razposlal koncem lanskega leta našim učiteljem vprašanja v tej zadevi. Ti so mi na ta vprašanja radovoljno odgovorili ter mi prav odkritosrečno poročali o stanju svojih šol. V teh odgovorih mojih tovarišev je bilo toliko zanimivega blaga, da sem sklenil, v celoto ga sestaviti ter priobčiti.

O številu šol in učiteljev sem poročal:

»Na Kranjskem je bilo v šolskem letu 1869/70.: 247 ljudskih šol (med temi 43 za silo), in sicer 168 slovenskih, 21 nemških, 58 pa slovensko-nemških. Na 197 šolah se je podučevalo tudi ob nedeljah, to je, bilo je 197 nedeljskih šol. Vseh šolskih moč (učiteljev, podučiteljev, katehetov) je bilo 528, učiteljic pa 52 (seveda z 44 nunami vred). Učitelj je bilo 241, podučiteljic 38. Za šolo godnih otrok je bilo 48.259, v vsakdanjo šolo jih je hodilo le 26.950, v nedeljsko šolo je 4285 otrok. Brez vsakdanje šole, t. j. brez pravega, izdatnega šolskega pouka je bilo tedaj 21.309, in čisto brez pouka 17.024 za šolo godnih otrok.

(Dalje prihodnjič.)

I. Lapajne.

LISTEK.

Kako je bilo pred 50 leti.

(Dalje.)

Ker je bila idrijska šola že prej na dobrem glasu, zaslužila je zdaj še bolj to dobro ime. Zato so prišli v idrijsko šolo učenci iz Vipave, s Krasa, s Tolminskega itd. Glede jezika ni bila šola nemška: bila je kljubu »c. kr.« slovenska; toda nemščina je bila le učni predmet, torej ne učni jezik. Ker smo bili učitelji odločni Slovenci, smo delali tudi zunaj šole za narodni napredek.

Podpirali smo v prvi vrsti čitalnico. Ustanovljeno malo časa prej, čitalnica je imela dokaj časopisov v svojih prostori ter je prirejala zabavne in poučne prireditve, pri katerih je seveda učiteljstvo sodelovalo v prvih vrstah. Čitalnica je širila med rudarje knjige in časopise; zato so bili idrijski rudarji že takrat zelo izobraženi, pozneje pa vedno bolj in zreli, zlasti v političnem pogledu. Jaz sem bil leta 1870/71. ustanovil v Idriji društvo »Slovenska bukvarna« iz katere so si osobito mladi ljudje pridno izposoje-

vali knjige. Zato knjižnico sem bil nakupil iz knjižarne »Giontini« v Ljubljani skoro vse knjige, kolikor jih je bilo takrat dobiti. V družbi s svojimi tovariši in nekaterimi domoljubi (n. pr. sodnijski adjunkt Žerjav, oče ministra dr. Žerjava) sem bil ustanovil društvo »Šola« v podporo nabave šolskih potrebščin revnih učencev na Slovenskem, društvo, ki se je bilo pod novim naslovom »Narodna šola« pozneje preselilo v Ljubljano.

Da smo bili zavedni učitelji tudi zavodni Slovenci v tisti dobi 1870/71., to ni bilo nič posebnega; kajti takrat je v omejeni kratki, prekratki dobi vladalo na Dunaju slovansko ministrstvo (erof Hohenwart kranjsko-slovenski poslanec, kot ministrski predsednik in Čeh Jireček kot naučni min.). O Hohenwartu piše dr. Lončar, da je bil vodja slov. poslancev v državnem zboru, kjer smo si po njegovih zašlugi bili priborili Slovenci nekaj pravic. Še več pravic je hotel Hohenwart nakloniti Čehom, pa se je nemški cesar vtilkal v notranje zadeve Avstrije, in padlo je njegovo ministrstvo, kateremu je za dobo 6 let sledilo zelo nemško, Auerspergovo ministrstvo. Predno je bila nastopila ta nemška reakcija, torej še pod Ho-

henwartovim ministrstvom, smo v Idriji v deželni zbor volili rudniškega nadsvetnika Marka Lipolda, Slovenca, doma iz Mozirja, kjer je ta rodbina uživala velik ugled tu in drugod. K izvolitvi tega poslance so idrijski učitelji veliko pripomogli in veselilo jih je, da se je bil Lipold v deželnem zboru pridružil Bleiweis. V teh ugodnih političnih razmerah je bilo tudi meni mogoče, da sem se intenzivno zanimal za slovensko ljudsko šolstvo na Kranjskem. Dokaz temu je mala brošurica, ki sem jo bil dal na svetlo pri Milicu v Ljubljani leta 1871. pod naslovom »Kranjsko ljudsko šolstvo« in jo posvetil novemu, komaj ustanovljenemu c. kr. deželnemu šolskemu svetu za Kranjsko v Ljubljani.

V predgovoru te knjižice, v kateri razlagam nove zakone in šolstvo tudi drugod po Avstriji, pravim: »Večkrat sem slišal tožiti, kako je naše domače ljudsko šolstvo zanemarjeno. Po večem sem verjel takim glasovom, ki so navadno dohajali od učiteljev; kajti le te šola najbolj zanima. Vendar se nisem popolnoma zanesel na posamezne govorice; rad bi bil imel dejanske vesti o stanju kranjskega ljudskega šolstva. V ta na-